

ที่ สว 26/ต.2567



วารสารเสถียรวิทยปริทัศน์  
57 หมู่ 1 ตำบลแสนชาติ อำเภอเมือง  
จังหวัดร้อยเอ็ด 45000

15 มีนาคม 2567

เรื่อง ตอบรับการตีพิมพ์บทความวารสารเสถียรวิทยปริทัศน์  
เรียน ผศ.ดร.นิตพันธ์ อินทโชติ, พ.ต.ท.ดร.ชุมพล เพ็งศิริ

วารสารเสถียรวิทยปริทัศน์ TCI กลุ่ม 2 เป็นวารสารด้านสังคมศาสตร์ เปิดรับบทความวิชาการ บทความวิจัย รวมทั้งบทวิจารณ์หนังสือ เปิดรับตีพิมพ์เผยแพร่บทความด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์ กำหนดเผยแพร่ปีละ 3 ฉบับ โดยบทความที่ส่งมาตีพิมพ์เผยแพร่กับวารสารจะได้รับการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 3 ท่าน

ตามที่ท่านได้ส่งบทความเรื่อง “การพัฒนาธรรมาภิบาลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชนในอำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ” เผยแพร่ในวารสารเสถียรวิทยปริทัศน์นั้น ในการนี้วารสารได้ดำเนินการส่งบทความให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาแล้ว ผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ทั้ง 3 ท่านได้อ่านบทความและผู้เขียนได้แก้ไขตามคำแนะนำแล้ว กองบรรณาธิการเห็นชอบรับบทความของท่านตีพิมพ์ในวารสาร เสถียรวิทยปริทัศน์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม-เมษายน พ.ศ. 2567

จึงเรียนมาเพื่อทราบ และขอขอบพระคุณที่ท่านได้ส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในครั้งนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.สนั่น ประเสริฐ)

บรรณาธิการวารสารเสถียรวิทยปริทัศน์

วารสารเสถียรวิทยปริทัศน์ (TCI กลุ่ม 2)  
ติดต่อประสานงาน โทร. 084 886 8052

# การพัฒนาธรรมาภิบาลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน

## ในอำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

### The Sub-District Constitution Development for Community Democracy Development in Muang Chaiya Phum District Chaiya Phum Province

นิติพันธ์ อินทโชติ

Nitipan Intachoti

ชุมพล เพ็งศิริ

Chumpol Pengsiri

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Chaiyaphum Buddhist Collage, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

E-mail: chumpol.8089@gmail.com

โทร. 0810661632

#### บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์สภาพโครงสร้างพื้นฐานและความต้องการเพื่อการพัฒนาธรรมาภิบาล 2) เพื่อพัฒนาธรรมาภิบาลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชนอย่างมีส่วนร่วม 3) เพื่อการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ธรรมาภิบาลเพื่อขับเคลื่อนประชาธิปไตยชุมชน ในอำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชน จำนวน 400 คน โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์, ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ, ผู้นำชุมชน ผู้แทนประชาชน และปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 22 คน และทำวิจัยเชิงปฏิบัติการพัฒนาธรรมาภิบาลขึ้นในพื้นที่ตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

#### ผลการวิจัยพบว่า

1. ตำบลนาเสียว เป็นพื้นที่ชนบทใกล้เมืองตั้งอยู่บริเวณใกล้กับเทือกเขาภูแลนคา ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทำการเกษตรพืชไร่ มีเส้นทางคมนาคม ไฟฟ้า และสาธารณสุขทั่วถึง ประชาชนมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและมีความต้องการให้มีการพัฒนาธรรมาภิบาลใน 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสภาพโครงสร้างพื้นฐาน 2) ด้านการเมือง 3) ด้านเศรษฐกิจ 4) ด้านสังคม 5) ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน 6) ด้านสิ่งแวดล้อม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X}$  = 3.41)

2. ดำเนินการพัฒนาธรรมาภิบาลนาเสียว โดย (1) รวบรวมข้อมูลเพื่อกำหนดแนวทางการจัดทำธรรมาภิบาล (2) ส่งเสริมความเข้าใจในการจัดทำ (3) ร่วมเสนอปัญหาความต้องการ (3) วิเคราะห์ปัญหา

ความต้องการของตำบล (4) ร่วมการจัดทำร่างธรรมนูญตำบล และ (5) จัดทำข้อตกลงร่วมกัน และได้ร่างธรรมนูญตำบล 1 ฉบับ

3. พัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ธรรมนูญตำบลนาเสียว จำนวน 6 เครือข่าย ประกอบด้วย 1) เครือข่ายผู้นำท้องที่ 2) เครือข่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3) เครือข่ายหน่วยงานด้านสาธารณสุข 4) เครือข่ายหน่วยงานด้านการศึกษา 5) เครือข่ายหน่วยงานภาครัฐอื่น และ 6) เครือข่ายด้านศาสนา

**ความสำคัญ :** ธรรมนูญตำบล, ประชาธิปไตยชุมชน, ตำบลนาเสียว.

## Abstract

The objectives of this research were: 1) to analyze the infrastructure conditions and needs for the development of a sub-district constitution to develop community democracy in Muang Chaiya Phum District, Chaiya Phum Province 2) To develop a sub-district constitution to develop community democracy with participation in Muang Chaiya Phum District, Chaiya Phum Province 3) to develop learning network on sub-district constitutions to drive community democracy in Muang Chaiya Phum District, Chaiya Phum Province. It was a mixed method research. The sample group consisted of 400 people using a questionnaire and Indept Interview form, key informants included local leaders. expert and local scholars, totaling 22 people, and conducting operational research to develop a Sub-District constitution in the area of Nasiaw, Muang Chaiya Phum District, Chaiya Phum Province. Data were analyzed using statistics such as percentage, mean, and standard deviation and analyzed qualitative data using content analysis methods.

The research results found that

1. Na Siew Sub-District is a rural area near the city located near the Phu Lan Kha mountain range. Most of it is an area for farming crops. There are thorough transportation routes, electricity, and public health. The people live a simple life. People want to develop the sub-district constitution in 6 aspects: 1) Infrastructure conditions aspect, 2) Political aspect, 3) Economic aspect, 4) Social aspect, 5) safety of life and property aspect, 6) Environmental aspect, overall at a high level ( $\bar{X}$  = 3.41)

2. Carry out the development of the Na Siew Sub-District Constitution by (1) collecting information to set guidelines for the preparation of the Sub-District Constitution (2) promoting understanding in its preparation (3) participating in presenting needs problems (3) analyzing the needs problems of the Subdistrict. (4) Participate in the drafting of the Sub-

District constitution and (5) create a joint agreement and obtained a draft of a Sub-District constitution

3. There are 6 learning network of Na Siew Sub-District constitutions as 1) local leader network, 2) local administrative organization network, 3) public health agency network, 4) educational agency network, 5) Other government agencies network and 6) religious network.

**Keywords:** Sub-District Constitution. Community Democracy. Na Siaw Sub-District.

## บทนำ

ประชาธิปไตยท้องถิ่น (local democracy) คือ ประชาธิปไตยในระดับรากฐานของสังคม หลักการสำคัญของประชาธิปไตยท้องถิ่น อยู่ที่เรื่อง “การปกครองตนเอง” ซึ่งเป็นเรื่องของการมีสิทธิและเสรีภาพในการกำหนดชีวิตของตนเองอย่างมากที่สุด ภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายของรัฐนั้นๆ ได้ให้ไว้กับประชาชนในท้องถิ่น แต่สิ่งที่ต้องพึงระวังไว้เกี่ยวกับหลักการปกครองตนเองดังกล่าว ก็คือ การมีสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวมิได้หมายความว่า ประชาชนในท้องถิ่นจะเป็นอิสระจากอำนาจรัฐ จนกระทั่งสามารถกระทำการต่างๆได้ตามอำเภอใจ เพราะในความเป็นจริงแล้ว การกระทำของพวกเขาจะต้องมาพร้อมกับความรับผิดชอบต่อหน้าที่ความเป็นพลเมืองที่ดีของตนเองด้วย ดังเช่น การมีความกระตือรือร้นในการปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ ทั้งของตนเองและส่วนรวมในชุมชนท้องถิ่น (สันต์ชัย รัตนะขวัญ, [Online])

ในมิติหนึ่ง การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในการบริหารจัดการบ้านเมืองของรัฐ ในระบบประชาธิปไตย โดยมุ่งลดบทบาทของรัฐส่วนกลาง (Decentralize) ลงเหลือภารกิจหลักเท่าที่ต้องทำเท่าที่จำเป็น และให้ประชาชนได้มีส่วนในการบริหารงานชุมชนท้องถิ่น ตามเจตนารมณ์ของประชาชนมากขึ้น การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น จึงเป็นการจัดความสัมพันธ์ทางอำนาจ หน้าที่ใหม่ ระหว่างส่วนกลางกับส่วนท้องถิ่น ให้สอดคล้องกับสภาพการณ์บ้านเมือง ที่เปลี่ยนแปลงไปในสภาวะที่สังคมมีกลุ่มที่หลากหลาย มีความต้องการ และความคาดหวังจากรัฐที่เพิ่มขึ้น และแตกต่างกัน ชัดแย้งกัน ในขณะที่รัฐเองก็มีขีดความสามารถ และทรัพยากรที่จำกัด ในการตอบสนองปัญหา ความต้องการ ที่เกิดขึ้นในแต่ละท้องถิ่นได้ทันต่อเหตุการณ์ และตรงกับความต้องการของท้องถิ่น (นันทวัฒน์ บรมานันท์ อังไฉน เสกสรร ตันตวิณิช, 2562 : 80)

จากหลักการดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ประเทศไทยมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ มีโครงการการปกครองแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ คือ แบบรวมอำนาจ แบบแบ่งอำนาจ และแบบกระจายอำนาจ สำหรับรูปแบบการปกครองแบบกระจายอำนาจนั้น เป็นรูปแบบที่มีความสำคัญในอันจะช่วยให้ชุมชนท้องถิ่นได้มีอิสระในการปกครองตนเองตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ แต่ในระยะเวลาที่ผ่านมาประเทศไทย แม้ว่าจะมีการปกครองแบบประชาธิปไตย และมีการร่างกฎหมายรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ หรือกฎหมายอื่นๆ นั้น จะเป็นการจัดทำเพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้นำไปปฏิบัติในรูปแบบเดียวกัน ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ในระดับชุมชนท้องถิ่นไม่ได้มีส่วนร่วมในการร่างหรือใช้

กฎหมายได้อย่างแท้จริง ดังนั้น เมื่อมีการกระจายอำนาจมาสู่ท้องถิ่น และท้องถิ่นเองก็มีอิสระในการปกครองตนเองตามที่กฎหมายกำหนด ก็จึงมีความเหมาะสมที่จะมีความร่วมมือกันเพื่อร่างกฎหมายหรือธรรมนูญเป็นของตนเองเพื่อนำไปใช้ในชุมชนท้องถิ่นในระดับต่างๆ หรือ ในมิติต่างๆ เช่น ธรรมนูญระดับชุมชน ระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ธรรมนูญสุขภาพ ธรรมนูญสิ่งแวดล้อม เป็นต้น เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ในชุมชน หรือในท้องถิ่นนั้นๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนด อนุรักษ์ และพัฒนา หรือแม้กระทั่งการใช้ธรรมนูญดังกล่าวให้เป็นกรอบแนวทางการดำเนินงานสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งได้ตามความเหมาะสม (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2559 : 1-3)

การจัดทำธรรมนูญตำบลจัดการตนเองนับเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เป็นนวัตกรรมของชุมชนที่ได้สร้างและพัฒนาแกนนำ คนรุ่นใหม่ให้เกิดการเรียนรู้จากสิ่งที่ปฏิบัติ การค้นหา วิเคราะห์ปัญหา พัฒนาแผนกิจกรรม โครงการ ดำเนินการขับเคลื่อน เชื่อมโยง ยกระดับกระบวนการพัฒนา เพื่อให้สังคม ชุมชน ตำบลและหมู่บ้านเป็นแนวปฏิบัติ กฎ กติกา หรือข้อตกลงร่วม การอยู่ร่วมกันของคนในตำบล โดยใช้หลักประชาธิปไตย ชุมชนและเป็นฉันทามติเพื่อใช้ร่วมกัน ดำเนินการและแก้ไขปัญหาในชุมชนได้สำเร็จ สร้างความเชื่อมั่น เห็นคุณค่า เกิดการขยายเชื่อมโยงทำให้เกิดพลังภาคีของชุมชนจัดการตนเอง อำนาจการจัดการตนเองนั้นเป็นเครื่องมือสำคัญในการใช้ธรรมนูญตำบล ออกมาปฏิบัติโดยความเห็นชอบของทุกฝ่ายในชุมชน ท้องถิ่น ตำบล กระบวนการแต่ละขั้นตอนเป็นสิ่งที่ไปเสริมสร้างประชาธิปไตยชุมชนทั้งสิ้น (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, อ้างแล้ว : คำนำ) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยวัฒน์ โยธี และคณะ (2559 : 21-27) ที่ทำการวิจัยเรื่อง “การสร้างและจรรโลงประชาธิปไตยชุมชนในจังหวัดสงขลา” ผลการวิจัยพบว่า 1) เงื่อนไขที่เอื้อต่อการเกิดประชาธิปไตยชุมชนประกอบด้วย 2 ส่วนสำคัญคือ 1.1) ปัจจัยภายในชุมชนที่เป็นแรงยึดเหนี่ยวทางสังคม อาทิความเป็นเครือญาติในทางสายเลือดและทางพิธีกรรม รวมถึงลักษณะภูมิชุมชนที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กันของคนในชุมชน 1.2) ปัจจัยภายนอกชุมชน ที่เป็นผลมาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่หลายมาตรามีเจตนาในการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้พึ่งตนเอง มีอิสระในการตัดสินใจในกิจการของท้องถิ่น และด้วยเจตนารมณ์ดังกล่าวเป็นผลให้เกิดพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเมือง และพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเมือง ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นของการเมืองใหม่ที่ยอมรับชุมชนให้มีปฏิบัติการควบคู่กับท้องถิ่นและท้องถิ่น 2) การสร้างประชาธิปไตยชุมชนเป็นระบบการขับเคลื่อนชุมชน โดยใช้กลไกอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการในการรวมกลุ่มแกนนำและการรวบรวมสมาชิกเพื่อการมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือในกิจการสาธารณะ 3) กระบวนการจรรโลงประชาธิปไตยชุมชนเป็นปฏิบัติการในการหนุนเสริมการมีส่วนร่วมในภาคปฏิบัติ โดยมุ่งให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ในลักษณะของการมีเวทีในการจับเข้าคุย สนทนาปรึกษาหารืออย่างมีส่วนร่วมที่สะท้อนถึงการให้สิทธิกับประชาชนในทางตรงมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเห็นได้ว่า ประชาธิปไตยชุมชนนั้น คือการที่ประชาชนทุกคนในชุมชนได้มีสิทธิ์และมีส่วนในการจัดการ บริหารและพัฒนา โดยมีธรรมนูญ เป็นกรอบแนวทางการดำเนินการเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน หมู่บ้านในทุกๆ ระดับ

สภาพทั่วไปของตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 16 กิโลเมตร จากข้อมูลเบื้องต้น พบว่าประชากรได้แก่ประชาชนที่อยู่ในเขตพื้นที่ มีประชาชนทั้งสิ้น จำนวน 7,403 คน มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 2,661 ครัวเรือน (สำนักงานจังหวัด

ชัยภูมิ,[online] ซึ่งจะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่ประชาชนมีการเป็นอยู่เป็นสังคมชนบท ซึ่งสามารถที่จะพัฒนาระบบการปกครองตนเองได้อย่างเหมาะสมได้ การมีหลักธรรมาภิบาลนำมาใช้เป็นกรอบแนวทางในการกำหนดทิศทางการพัฒนาในระดับตำบลนับว่าเป็นการส่งเสริมให้เกิดความเป็นประชาธิปไตยชุมชน ให้โอกาสให้ทุกคนในชุมชนได้ร่วมมือกันอนุรักษ์พัฒนาชุมชน ตำบลของตนเองให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไปอย่างมีส่วนร่วม โดยคณะผู้วิจัยจะเลือกพื้นที่สำหรับการสำรวจ พัฒนา สร้างศูนย์การเรียนรู้ และพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ธรรมาภิบาลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน ในตำบลนาเสียว อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ เป็นพื้นที่ในการดำเนินการวิจัย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงดำเนินการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาธรรมาภิบาลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน” โดยจะดำเนินการศึกษาตั้งแต่ 1) การวิเคราะห์สภาพโครงสร้างพื้นฐาน 2) ความต้องการของประชาชนในการสร้างธรรมาภิบาลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน 3) นำมาทำการศึกษารูปแบบธรรมาภิบาลที่เหมาะสมกับพื้นที่ 4) สร้างธรรมาภิบาลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชนอย่างมีส่วนร่วม และ 5) ดำเนินการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับธรรมาภิบาลให้กับประชาชนในพื้นที่ ซึ่งผลการวิจัยนี้ สามารถนำไปเสนอเป็นตัวแบบในการพัฒนาท้องถิ่นและพัฒนาหลักประชาธิปไตยให้มีความมั่นคงต่อไป

### วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อวิเคราะห์สภาพโครงสร้างพื้นฐานและความต้องการเพื่อการพัฒนาธรรมาภิบาลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน ในอำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ
- 2) เพื่อพัฒนาธรรมาภิบาลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ในอำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ
- 3) เพื่อการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ธรรมาภิบาลเพื่อขับเคลื่อนประชาธิปไตยชุมชน ในอำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

### วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

**ประชากร** ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 7,403 คน และคำนวณหากลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการกำหนดหากกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมโดยใช้สูตรของ Taro Yamane (1967 : 398) โดยกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างเกินกว่าที่กำหนดเพื่อลดความคลาดเคลื่อนในการเก็บข้อมูล จึงได้**กลุ่มตัวอย่าง** จำนวน 400 คน และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi Stage Random Sampling) (ปัญญา คล้ายเดช. 2560 : 175) **ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ** ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่วิจัย จำนวน 22 คน ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้นำทางศาสนา 2) กลุ่มผู้บริหารท้องถิ่น 3) กลุ่มผู้สมาชิกสภาท้องถิ่น และ 4) กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน

### เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1) เครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับความต้องการเพื่อการพัฒนา  
ธรรมนูญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน ในอำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 4 ตอน

2) เครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาธรรมนูญตำบลเพื่อ  
พัฒนาประชาธิปไตยชุมชน ในอำเภอเมืองชัยภูมิ จำนวน 3 ตอน

### การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งการดำเนินการออกเป็น 2 ส่วน คือ

1) การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสาร โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ  
งานวิจัยแล้วนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลในลักษณะความเรียงโดยให้เป็นไปตาม  
วัตถุประสงค์ของการวิจัยในแต่ละโครงการที่ได้กำหนดไว้

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยผู้วิจัยได้นำหนังสือจากวิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ ถึง  
กลุ่มเป้าหมาย เพื่อขออนุญาตในการแจกแบบสอบถาม สัมภาษณ์เชิงลึก ตลอดจนถึงการจัดกิจกรรมการ  
พัฒนาธรรมนูญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชนที่ผู้วิจัยได้ร่วมกันจัดขึ้นในพื้นที่วิจัย

### การวิเคราะห์ข้อมูล จำแนกวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ส่วน คือ

1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป  
โดยใช้สถิติจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ( $\bar{X}$ ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พร้อมทั้งแปลผลตามเกณฑ์ที่กำหนด  
นำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบของความเรียงประกอบตาราง

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิง  
ลึก และการสนทนากลุ่มประกอบกับผลการวิจัยเชิงปริมาณ นำมาจัดหมวดหมู่แล้วตีความ แปรความ แล้ว  
นำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาตามหลักอุปนัย

### ผลการวิจัย

1.การวิเคราะห์สภาพโครงสร้างพื้นฐานและความต้องการในการพัฒนาธรรมนูญตำบลเพื่อ  
พัฒนาประชาธิปไตยชุมชน ในอำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ตำบลนาเสียว เป็นตำบลหนึ่งใน  
อำเภอเมืองชัยภูมิ ตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 16 กิโลเมตร มีประชากรทั้งหมด จำนวน 7,403 คน  
แบ่งการปกครองออกเป็น 12 หมู่บ้าน มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 4 แห่ง โรงเรียนระดับประถมศึกษา 6 แห่ง  
โรงเรียนมัธยมศึกษา 1 แห่ง มีวัดทางพระพุทธศาสนา จำนวน 9 วัด

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพโครงสร้างพื้นฐานและความต้องการในการพัฒนาธรรมนูญ  
ตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน ใน 6 ด้าน พบว่า

1.ด้านโครงสร้างพื้นฐาน พบว่า ตำบลนาเสียวมีเส้นทางเข้าออกเชื่อมต่อทางหลวงแผ่นดินและ  
ทางหลวงชนบทมีทางสะดวกสบาย แต่เส้นทางภายในทางร่วมทางแยกในหมู่บ้านที่มีชุมชนหนาแน่นยัง  
ต้องการไฟส่องสว่างและให้เพิ่มสัญญาณจราจรที่มีทางโค้งและมีโรงเรียน และบางแห่งถนนยังแคบขยายออก  
อีกเพื่อความสะดวกในการเดินทาง พื้นที่ทำการเกษตร เกษตรกรส่วนใหญ่อาศัยน้ำจากบ่อบาดาลของตนเอง

และอาศัยน้ำฝน ในการใช้ทำนาทำไร่ และทำสวน แต่ฤดูแล้งมักจะเจอปัญหาขาดแคลนน้ำเพื่อ การเกษตร และเมื่อสอบถามความต้องการในการพัฒนาธรรมนุญตำบลของประชาชนในพื้นที่ พบว่า ประชาชนมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 3.77$ )

2. ด้านการเมือง พบว่า คนในพื้นที่ส่วนใหญ่เวลาที่มีการเลือกตั้งไม่ว่าจะระดับชาติหรือท้องถิ่น มีการซื้อสิทธิขายเสียงมีบ้างแต่เป็นส่วนน้อยมาก ส่วนมากคนในท้องถิ่นจะให้ความร่วมมือในการเลือกตั้งทั้ง การเมืองท้องถิ่นและการเมืองใหญ่สิ่งทีควรระมัดระวังในการเลือกตั้ง คือการซื้อสิทธิขายเสียง หน่วยงานรัฐ ต้องสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนและผู้นำท้องถิ่นต้องเป็นตัวอย่างให้กับท้องถิ่นของตนเองในการจัดทำ ธรรมนุญตำบลต้องให้ประชาชนเข้าใจและมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นด้านการเมืองมากขึ้น และเมื่อสอบถาม ความต้องการในการพัฒนาธรรมนุญตำบลของประชาชนในพื้นที่ พบว่า ประชาชนมีความต้องการอยู่ในระดับ มาก ( $\bar{X} = 3.36$ )

3. ด้านเศรษฐกิจ พบว่า ภายในตำบลนาเสียว เป็นพื้นที่ทำการเกษตรมีทั้งนาข้าว ไร่มัน เป็น หลักของท้องถิ่นนอกจากนั้นหลังจากการเก็บเกี่ยวแล้วชาวบ้านหัน มาปลูกพืชผักที่เก็บไปขายเพิ่มรายได้การทำนาทำได้ปีละ 1 ครั้งตามฤดูกาลอาศัยแหล่งน้ำฝนตามธรรมชาติจึงพบว่าเป็นอุปสรรคต่อการทำการเกษตร แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นการสนับสนุนเศรษฐกิจเศรษฐกิจของชุมชนยังขาดการทำนุบำรุงไม่จูงใจให้ผู้คนต่างถิ่นเข้า มาท่องเที่ยวต้องเสริมสร้างสิ่งใหม่ๆให้เป็นที่สนใจกลุ่มอาชีพของชุมชนยังมีน้อยต้องเพิ่มกลุ่มอาชีพให้มากขึ้น และประชาชนต้องมีส่วนร่วม และเมื่อสอบถามความต้องการในการพัฒนาธรรมนุญตำบลของประชาชนใน พื้นที่ พบว่า ประชาชนมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 3.64$ )

4. ด้านสังคม พบว่า ประชาชนของตำบลนาเสียว มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย อุบิสัยเอื้อเพื่อเพื่อแผ่ โอบอ้อมอารี ตั้งหมู่บ้านเป็นกลุ่ม มีความสัมพันธ์แบบเครือญาตินับถือศาสนาพุทธโดยมีวัดเป็นศูนย์รวมของคน ในชุมชน ประชาชนยึดมั่นในวัฒนธรรม และประเพณี ความขัดแย้งในชุมชนส่วนใหญ่ยุติได้ด้วยการไกล่เกลี่ยไม่ ค่อยมีปัญหา ส่วนทางด้านการศึกษา มีเด็กเล็กที่ต้องคอยดูแลเอาใจเพื่อแบ่งเบาภาระผู้ปกครองในเวลาไป ทำงานแต่ยังขาดบุคลากรที่เข้ามาช่วยดูแลและงบประมาณต้องการให้มีเพิ่มขึ้นอีกและในการจัดทำพัฒนา ธรรมนุญตำบลที่ต้องเพิ่มความเห็นด้านสังคมและประชาชนมีส่วนร่วมคิดร่วมทำให้เกิดประโยชน์แก่ท้องถิ่น และเมื่อสอบถามความต้องการในการพัฒนาธรรมนุญตำบลของประชาชนในพื้นที่ พบว่า ประชาชนมีความ ต้องการอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 3.55$ )

5. ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน พบว่า ภายในตำบลนาเสียว มีการติดตั้งระบบ การจราจรและติดตั้งป้ายสัญญาณในจุดเสี่ยงตามจุดต่างๆ แต่ก็ยังไม่ทั่วถึงต้องให้ครอบคลุมให้มีวงจรปิดในจุด อับในสถานที่ประชาชนชนผ่านไปมาการช่วยเหลือดูแลผู้ยากไร้ผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาส ยังขาดพี่เลี้ยงและผู้ที ผ่านการอบรมจากเจ้าหน้าที่วิชาชีพและการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ต้องให้ความร่วมมือเพื่อพัฒนา และการจัดทำธรรมนุญตำบลเพื่อให้เกิดผลดีในท้องถิ่นของตน และเมื่อสอบถามความต้องการในการพัฒนา ธรรมนุญตำบลของประชาชนในพื้นที่ พบว่า ประชาชนมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 3.54$ )

6. ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า ภายในตำบลนาเสียว ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า ทำการคุ้มครอง ป่าไม้มีส่วนร่วมการปลูกป่าทดแทน ส่วน



ร่วมในการตั้งหน่วยดูแลป้องกันไฟฟ้า มีส่วนร่วมในการ อนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งน้ำสาธารณะไม่ทิ้งขยะ สิ่งปฏิกูล และสารพิษลงในแหล่งน้ำ การส่งเสริมและ พัฒนาทรัพยากรป่าไม้ให้ “คน” กับ “ธรรมชาติ” อยู่ร่วมกัน ได้ สิ่งแวดล้อมต่างๆ เหล่านี้ยังขาดความเข้มแข็งของคนในชุมชนในการช่วยกันดูแลอย่างจริงจัง ด้านสิ่งแวดล้อมถ้าขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนหรือประชาชนในท้องถิ่นแล้วย่อมจะทำให้เกิดมลภาวะตามมา และเมื่อสอบถามความต้องการในการพัฒนาธรรมนุญตำบลของประชาชนในพื้นที่ พบว่า ประชาชนมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 2.57$ )

2) การพัฒนาธรรมนุญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ในอำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ พบว่า 1) ได้ดำเนินการพัฒนาโดยกำหนดแนวทางการจัดทำร่างธรรมนุญตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ โดยดำเนินการสัมภาษณ์และเสนอปัญหาและความต้องการของประชาชนกลุ่ม ผู้นำชุมชนได้เสนอปัญหาชุมชนเพื่อกำหนดแนวทางการจัดทำธรรมนุญตำบล โดยได้รับความสนใจและมีส่วนร่วมจากประชาชนในชุมชนทุกภาคส่วน 2. กำหนดกระบวนการการพัฒนาธรรมนุญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชนอย่างมีส่วนร่วมในตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ มีขั้นตอน คือ (1) ส่งเสริมความเข้าใจในการจัดทำธรรมนุญตำบล (2) ร่วมเสนอปัญหาความต้องการ (3) วิเคราะห์ปัญหาความต้องการของตำบล (4) ร่วมการจัดทำร่างธรรมนุญตำบล และ (5) จัดทำข้อตกลงร่วมกัน ซึ่งผลจากการดำเนินการดังกล่าวนี้ ได้ร่างธรรมนุญตำบล ตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 1 ฉบับ มีจำนวน 35 มาตรา แบ่งออกเป็น 6 หมวด คือ หมวดโครงสร้างพื้นฐาน, หมวดการเมือง หมวดเศรษฐกิจ หมวดสังคม หมวดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และหมวดสิ่งแวดล้อม ซึ่งพร้อมนำไปจัดทำเป็นเสนอและเผยแพร่ให้ประชาชนได้รับรู้ต่อไป

3) การพัฒนาเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ธรรมนุญตำบลเพื่อขับเคลื่อนประชาธิปไตยชุมชน ในอำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ พบว่า การพัฒนาเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ธรรมนุญตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ มีจำนวน 6 เครือข่ายความร่วมมือประกอบด้วย 1) เครือข่ายความร่วมมือจากผู้นำท้องที่ คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน 2) เครือข่ายความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) คือ องค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียว 3) เครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานด้านสาธารณสุข ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (รพ.สต.) และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) 4) เครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานด้านการศึกษา ได้แก่ โรงเรียนระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ 5) เครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐอื่นในพื้นที่ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติตาดโตน และอื่นๆ และ 6) เครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานด้านศาสนาในพื้นที่ ได้แก่ วัดในพื้นที่ ตลอดจนถึงคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ

## อภิปรายผล

จากการวิจัยการพัฒนาธรรมนุญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน ในอำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ มีประเด็นในการอภิปรายจำแนกตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. การวิเคราะห์สภาพโครงสร้างพื้นฐานและความต้องการในการพัฒนาธรรมนุญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน ในอำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ จากผลการวิจัยพบว่า ในพื้นที่ตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ มีสภาพโครงสร้างพื้นฐานที่มีความพร้อม และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในการพัฒนาธรรมนุญตำบล ใน 6 ด้าน คือ ด้านสภาพโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และด้านสิ่งแวดล้อม และประชาชนในพื้นที่มีความต้องการในการพัฒนาธรรมนุญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า ธรรมนุญตำบลเป็นกรอบกติกาชุมชนที่เกิดขึ้นจากพื้นฐานความต้องการของประชาชนในพื้นที่เป็นหลัก เป็นความต้องการที่ประชาชนทุกภาคส่วนในพื้นที่สามารถนำเสนอความคิดเห็นของตนเองผ่านกลุ่มอย่างเป็นทางการเพื่อนำไปสู่การกำหนดกติการ่วมกันอย่างเป็นทางการ ซึ่งผลงานวิจัยนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ธัญญณ์ภัทร์ เจริญพานิช และเพ็ญพร ตั้งปฏิการ (2563)** ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ธรรมนุญชุมชนเครื่องมือของการพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน กรณีศึกษาจังหวัดพิษณุโลก” พบว่า การก่อร่างหรือขาขึ้นของธรรมนุญชุมชนนั้น เกิดจากการให้ความร่วมมือของชุมชน ผู้นำท้องถิ่น และแกนนำภาคประชาสังคม และการตระหนักในปัญหาของชุมชนเป็นปัจจัยหลักสำคัญ ส่วนลักษณะของธรรมนุญชุมชนส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากปัญหาและความต้องการในชุมชนเป็นหลัก โดยเฉพาะด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและสังคม และสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ประกันชัย ไกรรัตน์ (2560)** ที่ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาารูปแบบขับเคลื่อนธรรมนุญสุขภาพตำบลในการคัดแยกขยะมูลฝอยเขตเทศบาลตำบลวิศิษฐ์ อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ ผลการวิจัยพบว่า บริบทของชุมชนเป็นชุมชนกึ่งเขตเมือง ขาดความชัดเจนความต่อเนื่องและไม่เข้าใจในหลักการธรรมนุญสุขภาพตำบล ได้มีการประยุกต์แนวทางตามหลักการธรรมนุญสุขภาพตำบลเพื่อการคัดแยกขยะมูลฝอยผ่านแผนงานโครงการ 3 โครงการ 1) โครงการให้ความรู้ประชาชนในการคัดแยกขยะมูลฝอย 2) โครงการธนาคารขยะชุมชนลดปริมาณขยะในชุมชนเพิ่มรายได้ 3) โครงการส่งเสริมการคัดแยกขยะมูลฝอยในชุมชนซึ่งตามกระบวนการพัฒนารูปแบบ 3 ขั้นตอนพบว่ากลุ่มเป้าหมายเปลี่ยนแปลงระดับการมีส่วนร่วมก่อนและหลังดำเนินการระดับปานกลางระดับความรู้ก่อนและหลังดำเนินการ ระดับสูงสุดระดับการปฏิบัติตนก่อนดำเนินการระดับปานกลางและหลังดำเนินการระดับมากส่วนกลุ่มตัวอย่างประชาชนอายุ 15 ถึง 59 ปีหลังดำเนินการมีความรู้ส่วนใหญ่อะดับสูงมีการปฏิบัติตนส่วนใหญ่อะดับปานกลางโดยสรุปกระบวนการขับเคลื่อนธรรมนุญสุขภาพตำบลในการคัดแยกขยะมูลฝอยครั้งนี้ได้อิงค้ประกอบกรขับเคลื่อนธรรมนุญสุขภาพตำบลเรียก visit model ซึ่งองค์ประกอบคือ 1) การสมัครใจเข้าร่วม 2) การตรวจสอบได้มีความโปร่งใส 3) การประสานงานระหว่างภาคี 4) การสร้างรายได้ 5) มีทีมให้ความรู้เทคโนโลยีคัดแยกขยะซึ่งเป็นแนวทางที่จะพัฒนาเป็นรูปแบบที่เหมาะสมในการขับเคลื่อนธรรมนุญสุขภาพระดับตำบล

2. การพัฒนาธรรมนุญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ในอำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า ได้ดำเนินการพัฒนาโดยกำหนดแนวทางการจัดทำร่างธรรมนุญตำบลนาเสียว เริ่มตั้งแต่กำหนดกระบวนการพัฒนาธรรมนุญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชนอย่างมีส่วนร่วม โดยดำเนินการตามขั้นตอน คือ (1) ส่งเสริมความเข้าใจในการจัดทำธรรมนุญตำบล (2) ร่วมเสนอปัญหาความ

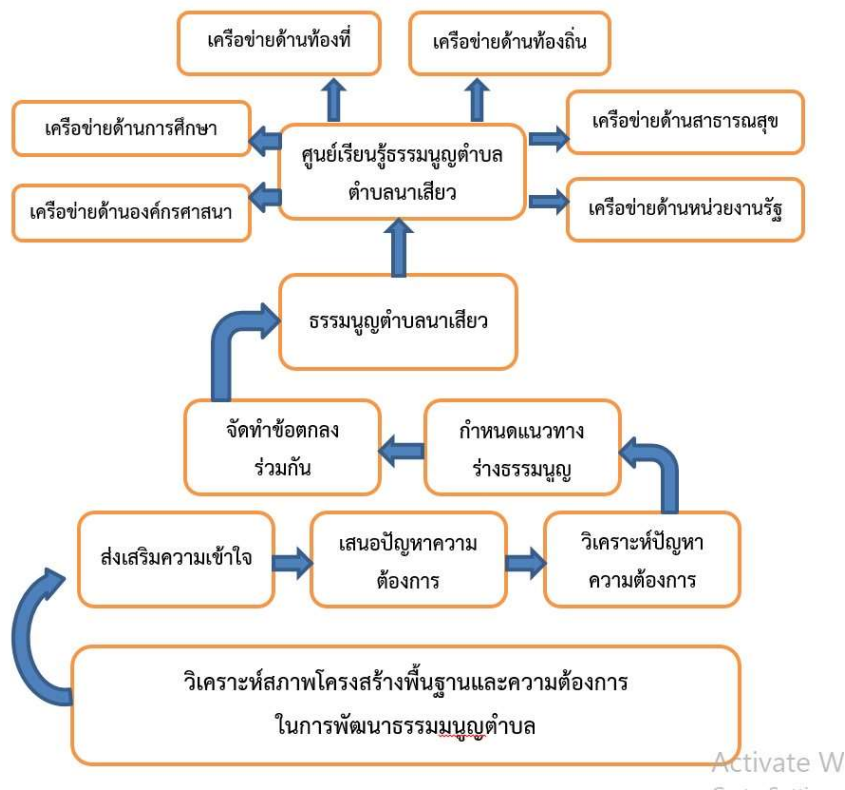
ต้องการ (3) วิเคราะห์ปัญหาความต้องการของตำบล (4) ร่วมการจัดทำร่างธรรมนูญตำบล และ (5) จัดทำข้อตกลงร่วมกัน ซึ่งผลจากการดำเนินการดังกล่าวนี้ ได้ร่างธรรมนูญตำบล ตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 1 ฉบับพร้อมนำไปจัดทำเป็นเสนอและเผยแพร่ให้ประชาชนได้รับรู้ต่อไป ที่เป็นเช่นนี้ อภิปรายได้ว่า การพัฒนาธรรมนูญตำบลต้องเกิดขึ้นจากความต้องการของประชาชนภายในชุมชน และมีกระบวนการจัดทำดำเนินการอย่างเป็นระบบ และเปิดโอกาสให้ประชาชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามีส่วนร่วมในการจัดทำและร่วมกันกำหนดเป็นธรรมนูญตำบลขึ้นใช้ในพื้นที่ ซึ่งผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **จักรพงษ์ พวงงามชื่น และคณะ (2556)** ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการป่าชุมชน : กรณีศึกษากำแพงป่า ตำบลท่าปลา อำเภอมะนัง จังหวัดลำพูน ผลการศึกษาพบว่า ชาวบ้านมีประวัติการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าในระดับหนึ่ง ผ่านมิติของวัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อต่างๆ ก่อให้เกิดกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างต่อเนื่อง ในภาพรวม ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในระดับปานกลาง ( $x=3.58$ ) การพัฒนาการมีส่วนร่วมขึ้นเห็นคุณค่า (A) พบว่า ผลของการทำลายป่าในอดีต ทำให้ปัจจุบัน ชาวบ้านหันมาฟื้นฟูป่าด้วยกิจกรรมต่างๆ อย่างจริงจัง ซึ่งในอนาคต ชาวบ้านต้องการส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการผลประโยชน์ของป่าชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติแก่ประชาชนทั่วไปและกลุ่มเยาวชนให้มากขึ้น ในขั้นปฏิสัมพันธ์ชุมชน ได้ระบุและจัดลำดับความสำคัญของโครงการในอนาคตเพื่อส่งเสริมการจัดการป่าชุมชนให้ประสบผลความสำเร็จดียิ่งขึ้น สำหรับการประเมินผลการพัฒนาการมีส่วนร่วมพบว่า ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจก่อนและหลังการพัฒนาไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการดำเนินงานการรับผลประโยชน์และประเมินผล ชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมมากขึ้นหลังจากการพัฒนาการมีส่วนร่วม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ปริดา พูนสิน (2554)** ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม ; กรณีศึกษาชุมชนวัดโสมนัส” ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนวัดโสมนัสมีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีความโดดเด่นและทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์รวมถึงยังคงสืบทอดศิลปะประเพณี และสาธิตปฏิบัติจนถึงปัจจุบัน ผลการศึกษาด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนแห่งนี้ ผู้วิจัย พบว่า แหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชน 4 แห่ง คือ 1) วัดโสมนัสราชวรวิหาร 2) ศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวินิจฉัย 3) โรงเรียนวัดโสมนัส 4) ศูนย์เยาวชนวัดโสมนัส นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบว่า ชุมชนเป็นผู้มีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ผ่านรูปแบบกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนการสอน การฝึกอบรมและกิจกรรมส่งเสริมความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมชุมชน มีการใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีในชุมชนร่วมกัน แหล่งเรียนรู้ทั้งหมดมีการจัดการองค์ความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม และมีผู้นำชุมชนและเยาวชนเป็นผู้กำหนดแนวทางการดำเนินงานในขั้นตอนการวางแผนการจัดกิจกรรมวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่เยาวชน โดยแหล่งเรียนรู้ทั้ง 4 แห่ง มีความร่วมมือในชั้นการดำเนินงานเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยพบว่า แหล่งเรียนรู้อย่างมีปัญหาด้านงบประมาณ การจัดการพื้นที่และการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

**5.2.3 การพัฒนาเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ธรรมนูญตำบลเพื่อขับเคลื่อนประชาธิปไตยชุมชน ในอำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ** พบว่า การพัฒนาเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ธรรมนูญตำบลนาเสียว อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ มีจำนวน 6 เครือข่ายความร่วมมือประกอบด้วย 1) เครือข่ายความร่วมมือจาก

ผู้นำท้องถิ่น 2) เครือข่ายความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) 3) เครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานด้านสาธารณสุข 4) เครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานด้านการศึกษา 5) เครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐอื่นในพื้นที่ และ 6) เครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานด้านศาสนา ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า การสร้างเครือข่ายมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของประชาชนทุกภาคส่วนในชุมชนและเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชนในชุมชนไปด้วยในตัว ซึ่งผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งสุริยา ทอมวัน และคณะ (2566) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “เครือข่ายชุมชน 9 ดี: กระบวนการสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการเสริมสร้างเครือข่าย 9 ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ มีแนวทางการเสริมสร้างเครือข่าย ทั้งในระดับจังหวัด ระดับตำบล และระดับชุมชนหรือหมู่บ้าน มีกระบวนการดังนี้ 1) การสร้างความเข้าใจ ในกระบวนการวางแผนและการบริหารงานทุกระดับ 2) จัดตั้งองค์กรและคณะทำงานขับเคลื่อนธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ในทุกระดับ 3) จัดทำธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี 4) กำหนดแผนยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนธรรมนูญหมู่บ้านฯ ในภาพรวมทั้งจังหวัด 5) การขับเคลื่อนการทำแผนชีวิตหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี เพื่อให้ทุกหมู่บ้านนำธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี มาสู่การปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้านให้บรรลุวัตถุประสงค์ ส่วนการวิเคราะห์การเชื่อมโยงเครือข่าย 9 ดี พบว่า ประเภทของเครือข่าย ประกอบด้วยเครือข่ายเชิงพื้นที่ เครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม และเครือข่ายแบ่งตามโครงสร้างหน้าที่ สำหรับปัจจัยความสำเร็จในการจัดทำธรรมนูญสันติสุขชุมชนที่เข้มแข็งอย่างยั่งยืนในจังหวัดบุรีรัมย์ มี 5 องค์ประกอบคือ มีผู้นำ มีคณะกรรมการหมู่บ้าน การมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชุมชน ความศรัทธาของชุมชน และการประเมินผลที่มีคุณภาพ

## องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากงานวิจัย พบว่า การพัฒนาธรรมนูญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย เริ่มต้นด้วยการสำรวจและวิเคราะห์สภาพโครงสร้างพื้นฐานและความต้องการในการพัฒนาธรรมนูญตำบลของประชาชนในพื้นที่ จากนั้นจึงดำเนินการส่งเสริมความเข้าใจ ร่วมกันเสนอปัญหาและวิเคราะห์ความต้องการ กำหนดแนวทางร่างธรรมนูญ และจัดทำข้อตกลงร่วมกัน แล้วจัดทำธรรมนูญตำบล นำไปสู่การพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ธรรมนูญตำบลและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันของทุกภาคส่วนในพื้นที่ ซึ่งผู้วิจัยได้นำสรุปเป็นความสัมพันธ์เชิงแผนภาพ ดังนี้



ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากงานวิจัย

## สรุป

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพโครงสร้างพื้นฐานและความต้องการในการพัฒนาธรรมนูญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน ในอำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ในภาพรวมพบว่า ประชาชนมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 3.41$ ) เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า 1.ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ประชาชนมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 3.77$ ) 2. ด้านการเมือง ประชาชนมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 3.36$ ) 3. ด้านเศรษฐกิจ ประชาชนมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 3.64$ ) 4. ด้านสังคม ประชาชนมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 3.54$ ) และ 6. ด้านสิ่งแวดล้อม ประชาชนมีความต้องการอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 2.57$ )

2) การพัฒนาธรรมนูญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ในอำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ พบว่า 1) ได้ดำเนินการพัฒนาโดยกำหนดแนวทางการจัดทำร่างธรรมนูญตำบลนาเสียว 2.กำหนดกระบวนการการพัฒนาธรรมนูญตำบลนาเสียว โดยมีขั้นตอน คือ (1) ส่งเสริมความเข้าใจในการจัดทำธรรมนูญตำบล (2) ร่วมเสนอปัญหาความต้องการ (3) วิเคราะห์ปัญหาความต้องการของตำบล (4) ร่วมการจัดทำร่างธรรมนูญตำบล และ (5) จัดทำข้อตกลงร่วมกัน จึงทำให้ได้ร่างธรรมนูญตำบลนาเสียว จำนวน 1 ฉบับ

มีจำนวน 35 มาตรา แบ่งออกเป็น 6 หมวด คือ หมวดโครงสร้างพื้นฐาน, หมวดการเมือง หมวดเศรษฐกิจ  
หมวดสังคม หมวดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และหมวดสิ่งแวดล้อม

3) การพัฒนาเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ธรรมนูญตำบลเพื่อขับเคลื่อนประชาธิปไตยชุมชน  
ในอำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ พบว่า เครือข่ายการเรียนรู้ธรรมนูญตำบลนาเสียว มีจำนวน 6 เครือข่าย  
ประกอบด้วย 1) เครือข่ายผู้นำท้องที่ คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน 2) เครือข่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.)  
คือ องค์การบริหารส่วนตำบลนาเสียว 3) เครือข่ายหน่วยงานด้านสาธารณสุข ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริม  
สุขภาพประจำตำบล (รพ.สต.) และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) 4) เครือข่ายหน่วยงานด้าน  
การศึกษา ได้แก่ โรงเรียนระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏ  
ชัยภูมิ และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ 5) เครือข่ายหน่วยงานภาครัฐอื่นใน  
พื้นที่ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติตาเดาโตน และอื่นๆ และ 6) เครือข่ายด้านศาสนาในพื้นที่ ได้แก่ วัดในพื้นที่ ตลอด  
จนถึงคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ

## ข้อเสนอแนะ

### 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการกำหนดแนวทางการพัฒนานโยบายของท้องถิ่นโดย  
การพัฒนากรอบนโยบายให้เป็นธรรมนูญตำบล

(2) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรมีการกำหนดกรอบแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนา  
ธรรมนูญตำบลให้เป็นที่รู้จัก

(3) ควรมีการพัฒนาเป็นเครือข่ายการพัฒนาธรรมนูญตำบลในระดับอำเภอ และระดับจังหวัดทั่ว  
ประเทศ

### 2) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาธรรมนูญตำบลในด้านต่างๆ ที่หลากหลาย เช่น ธรรมนูญด้าน  
สิ่งแวดล้อม ธรรมนูญด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยครอบคลุมเชิงพื้นที่ หรือ มีเป้าหมายเฉพาะ  
ส่วนตามความเหมาะสม

(2) ควรวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ธรรมนูญตำบลเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยชุมชนในพื้นที่อื่นๆ

(3) ควรวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศ  
ไทย

## เอกสารอ้างอิง

จักรพงษ์ พวงงามชื่น และคณะ. (2556) การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่า  
ชุมชน;การศึกษาบ้านทาป่าเปา ตำบลทาปลาดุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน, วารสารวิจัย  
และพัฒนา มจร., 36(2) 215-234.

- ชัยวัฒน์ โยธี และคณะ, (2559) การสร้างและจรรโลงประชาธิปไตยชุมชนในจังหวัดสงขลา, วารสาร  
ศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น 10(2) 21-27.
- ธัญฉัตร เจริญพานิช และเพ็ญพร ตั้งปฏิการ (2563) “ธรรมนูญชุมชน: เครื่องมือของการพัฒนา  
ประชาธิปไตยชุมชน กรณีศึกษาจังหวัดพิษณุโลก” วารสารราชภัฏ Rajabhat Journal of  
Sciences, Humanities and Social Sciences 20(1) 128-140.
- ปัญญา คล้ายเดช. (2560). **ระเบียบวิจัยทางรัฐศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. ขอนแก่น: หจก. ขอนแก่นการพิมพ์.
- ประกันชัย ไกรรัตน์ และคณะ, (2560) การพัฒนารูปแบบขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพตำบลในการคัดแยก  
**ขยะมูลฝอยเขตเทศบาลตำบลวิศิษฐ์ อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ**, วารสารวิทยาศาสตร์  
และเทคโนโลยี, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 36 (5), 635-649.
- ปรีดา พูนสิน. (2554) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม ; กรณีศึกษาชุมชน  
**วัดโสมนัส**, รายงานการวิจัย, กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.
- รุ่งสุริยา หอมวัน และคณะ (2566) **เครือข่ายชุมชน 9 ดี: กระบวนการสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัด  
บุรีรัมย์**. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 8 (1), 719-731.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, (2559) ชุดความรู้การจัดทำธรรมนูญปกครองตนเอง, กรุงเทพฯ : สำนักสนับสนุน  
สภาองค์กรชุมชน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์กรมหาชน).
- สันต์ชัย รัตนะขวัญ “ประชาธิปไตยท้องถิ่น” เว็บไซต์ฐานข้อมูลการเมืองสถาบันพระปกเกล้า  
(<http://wiki.kpi.ac.th>) [สืบค้นเมื่อ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๔].
- สำนักงานจังหวัดชัยภูมิ ([www.chaiyaphum.go.th](http://www.chaiyaphum.go.th)) ณ เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2566.
- เสกสรร ต้นติวนิช (2562) **แนวคิด กระบวนการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและแนวโน้ม  
การปกครองส่วนท้องถิ่นในอนาคต** วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ, 7(1), 80-85.
- Taro Yamane, (1973) *Statistic: An Introductory Analysis*, 3<sup>rd</sup>, Singapore: Time Printers.